

УДК 342.351.745.5

DOI <https://doi.org/10.24144/2788-6018.2025.04.2.17>

РОЛЬ КОМУНІКАЦІЇ У ВІДНОСИНАХ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ ТА ГРОМАДЯНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА

Бондаренко В. А.,*кандидат юридичних наук, доцент,**професор кафедри мовної підготовки,**Львівський державний університет внутрішніх справ*

ORCID: 0000-0003-2326-4394

Бондаренко В.А. Роль комунікації у відносинах Національної поліції та громадянського суспільства.

У статті на підставі чинного законодавства розглянуто роль комунікації у відносинах Національної поліції та громадянського суспільства. Об'єкт дослідження – комунікація поліції з інститутами громадянського суспільства. Предмет дослідження – технології комунікації, які застосовуються органами поліції у взаємодії з інститутами громадянського суспільства. Аналіз досліджуваної проблематики проводився із застосуванням універсальних методів (аналіз, синтез, індукція, дедукція), соціологічних методів (структурно-функціональні методи, інтеграційні тощо), що використовуються у суміжних науках: соціологія громадської думки, соціальна психологія, політична соціологія. Зазначено, що реформування органів Національної поліції, відповідно до Комплексного стратегічного плану реформування органів правопорядку як частини сектору безпеки і оборони України на 2023-2027 роки, робить актуальним і нагально необхідним пошук інноваційних методів і технологій підтримки повноцінного функціонування інститутів взаємодії громадянського суспільства та правової держави. Саме це вимагає прямого діалогу між Національною поліцією, її керівництвом і суспільством. Одним із основних завдань, які покликані розв'язати служби комунікації з громадськістю, є принципова зміна характеру взаємовідносин органів поліції з громадянами, соціальними групами та інститутами громадянського суспільства на основі створення умов для вільного та ефективного розвитку взаємодії органів. Посилення цивільного контролю діяльності органів поліції у період наростання демократичних перетворень на шляху до асоціації з Європейським Союзом та активності політичної самосвідомості населення, викликаной збройною агресією росії, є необхідною передумовою, умовою та закономірністю підвищення ефективності комунікацій з громадянським суспільством, головним напрямом формування та підтримки їх позитивного іміджу. Покращення іміджу органів Національної поліції є одним із пріоритетних напрямів сучасного суспільного розвитку. Необхідно розробити соціальні технології, спрямовані на підвищення іміджу органів Національної поліції, що, своєю чергою, сприятиме підвищенню ефективності їхньої діяльності.

Ключові слова: інформаційні технології, імідж, реформування, правопорядок, публічна безпека, цифрова платформа.

Bondarenko V.A. The role of communication in relations between the National Police and civil society.

The article deals with the role of communication in the relations between the National Police and civil society, based on current legislation. The object of the research is communication between the police and civil society institutions. The subject of the study is communication technologies used by police authorities in their interaction with civil society institutions. The analysis of the research problem was carried out applying universal methods (analysis, synthesis, induction, and deduction), and sociological methods (structural-functional methods, integration, etc.) used in related sciences: sociology of public opinion, social psychology, and political sociology. It is noted that the reformation of the National Police, following the Comprehensive Strategic Plan for Reforming Law Enforcement Agencies as part of the Security and Defense Sector of Ukraine for 2023-2027, makes it relevant and necessary to search for innovative methods and technologies to support the full functioning of institutions of civil society and the rule of law. This requires direct dialogue between the National Police, its leadership, and society. One of the main tasks that public communication services are called upon to solve is a fundamental change in the relationship between the police and citizens, social groups, and civil society institutions, based on creating conditions for the free and effective development of interaction between agencies. Strengthening civilian control over the activities of police agencies during a period of growing democratic reforms on the path to association with the European Union and increased political awareness among the population caused by Russia's armed aggression is a necessary prerequisite,

condition, and consequence of improving the effectiveness of communications with civil society, which is the main direction for forming and maintaining their positive image. Improving the image of the National Police is one of the priorities of modern social development. It is necessary to develop social technologies aimed at improving the image of the National Police, which in turn will contribute to the efficiency of their activities.

Key words: information technology, image, reformation, law and order, public safety, digital platform.

Постановка проблеми. Останнім часом у теоретико-правових працях спостерігається підвищений інтерес до дослідження проблем, пов'язаних з визначенням основ ефективної взаємодії держави та громадянського суспільства. Багато в чому це зумовлено тим, що від того, наскільки ефективно вибудована взаємодія між державною владою, яку в певному аспекті представляють органи Національної поліції, та соціальними інститутами, залежить стійкість і стабільність розвитку політично організованого суспільства. Для підтримки належного рівня правопорядку в сучасному політично організованому суспільстві як суспільстві інформаційного типу необхідний постійний комунікативний контакт, що полягає в передачі та обміні інформацією, яка має переважно ціннісне правове значення, насамперед між такими основними структурними елементами держави, як Національна поліція та громадянське суспільство, що досягається за допомогою узгодження протиріч публічних і приватних інтересів.

Метою дослідження є вивчення ролі комунікації у відносинах Національної поліції та громадянського суспільства.

Стан опрацювання проблематики. Питання відносин поліції та громадянського суспільства розглядали у своїх працях: О.М. Бандурка, Т.Ю. Дашо, С.С. Єсімов, А.П. Закалюк, М.В. Ковалів, М.В. Костецький, О.П. Ключніченко, Л.В. Напливайко, В.Л. Ортинський, О.І. Остапенко, О.С. Проневич, О.О. Сердюк, В.В. Сокурено, О.Н. Ярмиш та ін. В умовах воєнного стану відносини Національної поліції та громадянського суспільства набувають особливої актуальності для забезпечення правопорядку та громадської безпеки.

Виклад основного матеріалу. Інформаційний характер політично організованого суспільства є логічним наслідком таких сучасних напрямів розвитку, як європейська інтеграція, інформатизація та цифровізація, воєнний стан, що актуалізує необхідність всебічного дослідження особливостей інформаційно-обмінних процесів, що відбуваються між структурною частиною органів виконавчої влади держави – Національною поліцією та громадянським суспільством. Зокрема, дослідники акцентують увагу на завданні розроблення оптимальних моделей і способів дискурсивної взаємодії між поліцією та інститутами громадянського суспільства. Водночас у науковому дискурсі часто залишається поза увагою ключовий аспект – що саме здатне забезпечити діалогову природу взаємодії між державною владою та громадянським суспільством, а також який засіб є найбільш ефективним і універсальним для досягнення цієї мети.

Оскільки основна проблема у взаємовідносинах поліції як державної інституції та громадянського суспільства полягає в складності узгодження публічних і приватних інтересів, цілком логічним видається припущення, що саме комунікативні практики можуть виступати засобом, здатним забезпечити відтворення механізмів, спрямованих на розв'язання цієї проблеми. Це відображено в Комплексному стратегічному плані реформування органів правопорядку як частини сектору безпеки і оборони України на 2023-2027 роки [1].

Історичний розвиток суспільних відносин, особливо в контексті виникнення та необхідності усунення соціальних протиріч і конфліктів, наочно засвідчив ефективність комунікації з громадськістю як одного з ключових інструментів їхнього врегулювання. У сучасних умовах громадянське суспільство відіграє ключову роль у забезпеченні цілісності та стійкості політично організованого соціуму. У зв'язку з цим, з огляду на зростання значущості інформаційно-комунікаційних процесів, постає об'єктивна потреба у ґрунтовному дослідженні проблематики комунікації між Національною поліцією та громадянським суспільством з метою визначення комунікативно-забезпечувальної функції в зазначених відносинах. Це завдання визначено серед пріоритетів плану заходів з реалізації у 2025-2026 роках Національної стратегії сприяння розвитку громадянського суспільства в Україні на 2021-2026 роки [2].

Протягом усього свого існування органи поліції прагнули розширити соціальну базу, налагоджуючи інформаційну взаємодію з населенням, встановлюючи різноманітні форми співпраці та виконуючи завдання щодо подолання злочинності й забезпечення громадського порядку.

Процес демократизації суспільного життя в Україні не лише сприяв створенню сприятливих умов для відновлення взаємодії органів поліції з інститутами громадянського суспільства та різними категоріями населення, що була суттєво порушена в період початку ринкових реформ, а й до-

датково актуалізував потребу в такій взаємодії. У процесі формування нового механізму співпраці з громадянами керівництво органів поліції, поряд із використанням апробованих засобів, звернулося до технологій public relations (зв'язків з громадськістю), які набули поширення в суспільстві.

Порівняльний аналіз підходів до розуміння зв'язків з громадськістю, представлених у вітчизняній та зарубіжній науковій літературі, дозволяє зробити висновок про доцільність їх розгляду як управлінської функції у сфері соціальних комунікацій [3, с. 151–154]. За допомогою технологій зв'язків з громадськістю, зокрема через діалогові засоби комунікації, організація формує власну громадськість і встановлює з нею тісні двосторонні відносини. Такі відносини можливі лише на основі повної та достовірної поінформованості громадськості, високого рівня довіри до правоохоронної системи, зокрема до Національної поліції, а також взаєморозуміння і співпраці.

В останні роки в органах поліції сформувалася система роботи зі зв'язків з громадськістю, яка має чітко визначену нормативно-правову, змістовну та технологічну основу. Сфери та способи взаємодії поліції з інститутами громадянського суспільства отримали законодавче закріплення в Україні, зокрема в Законах «Про Національну поліцію» та «Про участь громадян в охороні громадського порядку і державного кордону» [4, с. 84].

Стратегічною метою зв'язків з громадськістю як функції управління органів поліції слід вважати досягнення та підтримку на основі двосторонньої комунікації соціально необхідного і суспільно схвалюваного стану системи взаємодії між органами поліції та громадськістю, що забезпечує високу ефективність правоохоронної діяльності, яка проявляється у соціально прийнятному рівні криміногенної обстановки. Ця стратегічна мета забезпечується досягненням проміжних цілей, до яких належать формування позитивної та компетентної громадської думки щодо органів поліції і відповідного іміджу, репутації, підвищення рівня розуміння населенням правоохоронної політики держави, виховання почуття нетерпимості до правопорушень, гармонізація відносин з громадськістю [5, с. 42–43]. Стосовно поліції, зв'язки з громадськістю означають управління органами поліції тією частиною соціальних комунікацій на території обслуговування, від ефективності якої залежить діяльність цих органів та, відповідно, стан правопорядку.

Зв'язки з громадськістю – це засіб встановлення двосторонніх інформаційно-комунікаційних відносин між органами поліції та громадськістю, спрямованих на докладне та об'єктивне інформування, на досягнення і підтримку на цій основі взаєморозуміння, довіри та співпраці у зміцненні соціально-правової стабільності та правопорядку.

У сучасних умовах зв'язки з громадськістю можна розглядати як інструмент формування у структурі МВС України правоохоронного інституту європейського типу, що обґрунтовано Законом «Про Національну поліцію» [6].

Зв'язки з громадськістю, як самостійна функція управління, інтегровані в систему управління органів Національної поліції. Ця функція спрямована на інтеграцію органів поліції у соціальне середовище через тісну та активну інформаційну взаємодію на основі відповідної інформаційної платформи. Цифрова платформа виступає інфраструктурою для взаємодії різних учасників правових відносин [7, с. 354].

Аналіз сформованої практики зв'язків з громадськістю в органах поліції дозволив зробити висновок про домінування організаційної моделі інформування громадськості з елементами моделі двосторонньої асиметричної комунікації [8]. Під час дослідження було виявлено та схарактеризовано такі тенденції розвитку зв'язків з громадськістю органів поліції: зміцнення інституціоналізації організаційних структур; розширення інформаційно-комунікативного ресурсу на основі технічних засобів і соціальних технологій; посилення інформаційно-аналітичного забезпечення, зокрема через механізми зворотного зв'язку та моніторингові дослідження громадської думки. Сьогодні найпомітнішою тенденцією є зростаюча інституціоналізація зв'язків з громадськістю в органах поліції, що проявляється в організаційному та нормативно-правовому оформленні PR-діяльності.

Проте зіставлення впливу цих тенденцій із результатами діяльності у сфері зв'язків з громадськістю виявляє наявність певного протиріччя. Це протиріччя полягає у невідповідності змісту проведеної органами поліції PR-діяльності організаційному потенціалу структур, відповідальних за її здійснення; відставанні змісту та інтенсивності PR-діяльності від завдань, що стоять перед поліцією щодо розвитку взаємодії з населенням та громадянським суспільством; ставленні до PR-технологій переважно як до другорядної проблеми; обмеженому використанні цих технологій в інформаційній політиці; а також у недовірі окремих керівників до потенціалу PR-технологій.

У зв'язку з цим реалізація потенціалу зв'язків з громадськістю органів поліції має здійснюватися за двома взаємопов'язаними напрямками: розвиток інформаційної політики МВС України та вдосконалення комунікаційних зв'язків з інститутами громадянського суспільства і населенням; удосконалення й розширення масштабів самих технологій зі зв'язків з громадськістю та посилення тенденцій їхнього розвитку.

Аналіз показників за критеріями ефективності зв'язків з громадськістю – зокрема, рівня поінформованості, правової та віктимологічної обізнаності; ступеня довіри; рівня задоволеності результатами діяльності; потенційної готовності до сприяння та співпраці; а також фактичного рівня взаємодії – засвідчує недостатню ефективність зв'язків з громадськістю органів Національної поліції. Існує проблема деякої недовіри до інформаційно-комунікаційних каналів, що використовуються органами поліції. PR-діяльність органів поліції на окремих напрямках службової діяльності носить фрагментарний, несистемний і непослідовний характер.

Реалізація Закону «Про Національну поліцію» внесла суттєві корективи у формування пріоритетних завдань у сфері зв'язків з громадськістю поліції, орієнтуючи їх на побудову ефективної системи взаємовідносин із суспільством на засадах відкритості, взаємоповаги та партнерства. Одним із ключових завдань у цьому контексті є забезпечення розуміння та прийняття громадськістю суті реформи МВС України, зокрема змін у його структурі, функціях і принципах діяльності, а також формування нової моделі правоохоронного інституту. Іншим важливим завданням є мобілізація поліцейських до роботи в нових організаційно-правових умовах з урахуванням вимог професійної етики.

Третім пріоритетним завданням є орієнтація PR-діяльності органів поліції на відновлення позитивного іміджу та формування репутації, що відповідає моделі ефективної правоохоронної структури, співробітники якої відзначаються високим професіоналізмом і бездоганною етичною поведінкою.

Проголошені в Законі «Про Національну поліцію» принципи діяльності – відкритість і публічність, суспільна довіра та підтримка громадян, взаємодія і співпраця, використання досягнень науки, техніки, сучасних технологій та інформаційних систем, неупередженість – створюють необхідні організаційно-правові передумови для подальшого розвитку практики зв'язків з громадськістю та переходу до моделі «двосторонньої симетричної комунікації».

З метою приведення практики інформаційно-комунікаційної взаємодії органів поліції з інститутами громадянського суспільства та населенням у відповідність до моделі двосторонньої симетричної комунікації необхідно:

- забезпечити, використовуючи всі наявні в суспільстві медіа (засоби масової інформації), насамперед відомчі, об'єктивне, оперативне і повне інформування громадськості та окремих цільових груп про стан, тенденції та особливості криміногенної обстановки, про результати діяльності органів поліції, процеси і явища, що відбуваються в їхньому середовищі у межах, встановлених законодавством;
- оптимізувати та зробити постійно діючим зворотний зв'язок в управлінні органами поліції, істотно підвищити в ньому роль моніторингових досліджень матеріалів медіа (засобів масової інформації), звернень громадян і громадської думки (вивчення громадської думки в умовах воєнного стану не передбачено);
- всіляко залучати громадськість до участі в інформаційно-комунікаційній взаємодії з Національною поліцією, стимулювати участь і розвивати її канали;
- розвивати інформаційно-комунікаційну культуру поліцейських, особливо керівників, формувати навички комунікаційної взаємодії, долати упереджене ставлення до різнобічної інформації, у тому числі негативної;
- вдосконалювати та розвивати засоби, форми і технології інформаційно-комунікативної взаємодії з усіма категоріями громадськості;
- підвищувати правосвідомість населення і його віктимологічну підготовку, стимулювати правослухняну поведінку, розуміння необхідності надання допомоги органам поліції;
- формувати репутацію та престиж професії захисників правопорядку, вести активну пропаганду героїки служби, всіляко забезпечувати зростання авторитету та поваги до органів поліції та поліцейських.

Комунікація як засіб оптимізації чинного позитивного права, спрямованого на забезпечення громадського порядку та публічної безпеки, є найбільш ефективною за умови дотримання спеціальних принципів: селективності (відбір правової практики, сформованої в результаті реалізації правоохоронної діяльності різних видів, розмежування її з іншими видами соціальної практики), ціннісної релевантності (відповідності правової практики прийнятим у суспільстві цінностям), актуалізму (значущості для сучасності), інноваційності (внесення необхідних нововведень у правове регулювання відносин, що виникають при забезпеченні правопорядку та публічної безпеки, режиму воєнного стану), доцільності (відповідності результату меті вдосконалення правоохоронної діяльності), системності (упорядкування та узгодження інформації про стан правопорядку, кадрового забезпечення), формальної визначеності (чіткого затвердження та закріплення правової практики в джерелах комунікації), достатньої компетенції (наявності у суб'єктів повноважень та дотримання режиму інформації), компетентності та науковості.

Можливості реалізації зазначених принципів зумовлюються тим, що в умовах інформатизації суспільства суттєво зростає вплив соціально-комунікативних технологій на всі сфери суспільного життя, зокрема на правоохоронну діяльність. Питання щодо потенціалу соціально-комунікативних технологій у сприянні переходу від традиційних стратегій вертикального управління до стратегії спільного вирішення завдань із забезпечення правопорядку та публічної безпеки на засадах діалогу і партнерства з населенням залишається відкритим. Практика залучення громадян, представників волонтерських організацій, медіа, фізичних і юридичних осіб, зацікавлених у публічній безпеці, до процесів управління та контролю вимагає концептуального обґрунтування моделей відповідних технологій.

У зв'язку з цим, нову інтерпретацію у зазначеній сфері можуть одержати спеціальні методи контролю та нагляду – дистанційний контроль (моніторинг), контрольно-наглядові дії у формі огляду [9, с. 36]. Розвиток Інтернету та зростання обсягів розміщуваної інформації зумовили появу поняття «мережеве видання», під яким розуміється вебсайт, зареєстрований як засіб масової інформації, що виступає новою формою діалогово-партнерських відносин у сфері комунікації між поліцією та інститутами громадянського суспільства [10, с. 147].

Потрібно визнати, що практика діалого-партнерських відносин у сфері правоохоронної діяльності недостатньо вивчена. Відсутність системності застосування соціально-комунікативних технологій в системі управління органів поліції вимагає попередньої оцінки стану проблеми управління соціальними комунікаціями в діяльності органів поліції та можливості інформатизації цього процесу. По-перше, необхідністю привернення уваги широких верств громадськості та наукових організацій до проблеми реформування діяльності органів поліції на основі розвитку діалого-партнерських відносин з представниками зацікавлених сторін. По-друге, проведенням діагностичних досліджень для визначення соціальних бар'єрів реалізації діалого-партнерських відносин у системі управління органів поліції. По-третє, зростаючим попитом на нові моделі соціально-комунікативних технологій, що організовують взаємодію органів поліції з окремими групами населення як умови практичного вирішення завдань реформування правоохоронної діяльності.

Недостатній рівень розробки концептуальних засад застосування соціально-комунікативних технологій у системі управління органів поліції негативно позначається на практиці організації діалогу та партнерства з населенням. Це зумовлює необхідність переосмислення взаємовідносин між державою і суспільством в умовах зростання ролі самоорганізації громадян у вирішенні соціальних питань, зокрема у сфері забезпечення правопорядку та впливу на стан публічної безпеки. Співіснування держави та інститутів громадянського суспільства в умовах воєнного стану є складним процесом взаємоконтролю та взаємних обмежень. У цьому процесі держава, як суб'єкт владних повноважень, допускає інститути громадянського суспільства до реалізації державних функцій, зокрема правоохоронної, що сприяє їх проникненню у сферу державної діяльності.

У сфері забезпечення публічної безпеки та охорони правопорядку громадянське суспільство вступає у взаємодію з поліцією, яка лише за підтримки громадськості може успішно здійснювати боротьбу зі злочинністю та захист прав і свобод людини та громадянина.

Одним із пріоритетних напрямів діяльності Національної поліції, визначених МВС України, є зміцнення та розвиток партнерських відносин з інститутами громадянського суспільства. Суспільство та поліція мають стати невід'ємними складовими єдиного цілого. У ХХІ столітті на діяльність поліції, як ніколи раніше, суттєво впливає людський фактор, а держава докладає значних зусиль для формування у суспільстві образу поліцейських як захисників і союзників.

Висновки. У системі МВС України комунікативно-забезпечувальна роль інформаційної діяльності у відносинах держави та громадянського суспільства має важливе значення для внутрішньої організації діяльності Міністерства та структурних підрозділів, зокрема Національної поліції, у виконанні функцій, визначених законодавством. Відомчі нормативно-правові акти впорядковують і спрощують процес комунікації з інститутами громадянського суспільства. Комунікація сприяє зміцненню законності та правопорядку, забезпеченню і захисту прав та свобод людини і громадянина, оптимізації взаємодії поліції з державними органами, юридичними особами та населенням, що в умовах воєнного стану підвищує національну стійкість держави.

Комунікація з інститутами громадянського суспільства є одним із напрямів діяльності Національної поліції, який, однак, не отримав належного відображення у керівних документах, що регламентують напрями оперативно-службової діяльності. Соціальні комунікації виступають механізмом позиціонування Національної поліції в соціальному просторі, а також інструментом консолідації та інтеграції поліцейських і державних службовців. У функціонуванні соціальних комунікацій цих соціальних утворень можна виокремити два основних напрями: соціальну взаємодію з суспільством та соціальну взаємодію всередині колективу органу Національної поліції.

Соціальні комунікації органів Національної поліції у зовнішньому середовищі можна розглядати як процес суб'єкт-суб'єктної взаємодії з цільовими групами учасників правоохоронної діяльності (громадськими інститутами, соціальними верствами, групами населення, окремими особами) з метою встановлення партнерських відносин із зацікавленими діловими спільнотами та громадянами, роз'яснення правоохоронної політики і формування ділової репутації органів Національної поліції.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Про комплексний стратегічний план реформування органів правопорядку як частини сектору безпеки і оборони України на 2023-2027 роки: Указ Президента України від 11.05.2023 р. № 273/2023. URL. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/273/2023#Text>.
2. Про Національну стратегію сприяння розвитку громадянського суспільства в Україні на 2021-2026 роки: Указ Президента України від 07.09.2021 р. № 487/2021. URL. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/487/2021#Text>.
3. Шнурко Я.В. Адміністративно-правове регулювання взаємодії Національної поліції з медіа: дис. ... д-ра філософії: спец. 081 Право. Дніпро, 2023. 204 с.
4. Ковалів М.В. Взаємодія поліції та інститутів громадянського суспільства. *Соціально-правові студії*. 2021. Випуск 2 (12). С. 79–85.
5. Bondarenko, V., & Yesimov, S. (2019). Public Opinion as an Assessment Criterion of the National Police Activities. *Social and Legal Studios*, 2(1), 39–45.
6. Про Національну поліцію: Закон України від 02.07.2015 р. № 580-VIII. URL. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/580-19#Text>.
7. Єсімов С.С. Цифрові платформи у контексті надання публічних послуг. *Аналітично-порівняльне правознавство*. 2024. № 3. С. 352–357.
8. Кейдалюк В.О. Міжнародний досвід взаємодії поліції та громадськості. *Південноукраїнський правничий часопис*. 2022. № 1-2. С. 94–98.
9. Єсімов С.С. Контроль і нагляд поліції у сфері забезпечення публічної безпеки та порядку в умовах цифрової трансформації. *Науковий вісник Львівського державного університету внутрішніх справ. Серія юридична*. 2024. № 3. С. 33–40.
10. Ковалів М.В., Єсімов С.С., Ярема О.Г. Інформаційне право України: навчальний посібник. Львів: ЛьвДУВС, 2022. 416 с.